

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การได้ศึกษาปรัชญาอินเดียทำให้เราทราบทฤษฎีต่าง ๆ ของนักคิดชาวอินเดีย ทั้งนักคิดสมัยเก่าและสมัยใหม่อย่างกว้างขวางและหลากหลาย ลักษณะแนวความคิดของ ปรัชญาอินเดียนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความอดสาหะในการแสวงหาความจริงอัน เต็มไปด้วยความตั้งใจมั่น แม้ว่าปรัชญาอินเดียจะมีหลายลัทธิซึ่งทำให้มีทฤษฎีที่ผิดแผกแตกต่าง กันออกไปก็ตาม แต่ละลัทธิก็ยังต้องเอาใจใส่ศึกษาค้นสอนตลอดจนแนวความคิดของลัทธิ อื่น ๆ อย่างรอบคอบ และต่างก็ได้รับอิทธิพลระหว่างกันและกันด้วย ดังนั้น ปรัชญาอินเดีย โดยมากจึงมีทั้งทฤษฎีที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันออกไป

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เลือกเอาคัมภีร์ของ 2 ศาสนา คือ คัมภีร์ธรรมบทของ พุทธศาสนาและคัมภีร์ภิกขุวัคคีสถาของศาสนาฮินดูมาศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นข้อที่คล้ายคลึงกัน และแตกต่างกัน โดยเฉพาะแนวความคิดทางอภิปรัชญา ญาณวิทยาและจริยศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อ ให้เข้าใจในเนื้อหาของปรัชญาอินเดียทั้งสองระบบอย่างลึกซึ้ง รวมทั้งหาข้อสรุปและคำ อธิบายลักษณะเด่นที่ปรัชญาทั้งสองระบบนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันของศาสนิกชนด้วย เนื่องจากเป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มพุทธศาสนิกชนว่าธรรมบทเป็นคัมภีร์ที่มีลักษณะให้แนวความคิด ทางจริยธรรม เพราะมีคำสอนที่สามารถสื่อสารหัวใจของพุทธศาสนาได้อย่างครอบคลุม ทั้ง ส่วนที่เป็นศีลสิกขาอันเป็นข้อปฏิบัติขั้นต้น จิตสิกขาข้อปฏิบัติขั้นกลาง และปัญญาสิกขาข้อปฏิบัติ ขั้นสูงสุด ในขณะที่เดียวกันก็ให้แนวความคิดทางปรัชญาไปด้วย ส่วนคัมภีร์ภิกขุวัคคีสถาก็มีลักษณะ ทางปรัชญาที่สามารถยกมาเป็นตัวแทนของปรัชญาในศาสนาฮินดูได้อย่างกว้าง ๆ และยัง แสดงแนวความคิดที่สำคัญในปรัชญาฮินดูไว้อีกด้วย

ในรายละเอียด ธรรมบท ได้แก่ คัมภีร์ที่แสดงถึงวิถีทางดำเนินชีวิตหรือทางแห่ง ความถูกต้อง เป็นส่วนหนึ่งของพระสูตรคัมภีร์ ขุททกนิกาย ว่าด้วยพุทธภาษิตที่พระพุทธเจ้า ตรัสแสดงแก่พุทธบริษัททั้ง 4 ในโอกาสต่าง ๆ กัน ธรรมบทเป็นคาถาภาษาบาลีรวมทั้งสิ้น

423 คาคา จัดเป็นวรรคได้ 26 วรรค¹ ระยะเวลาที่เกิดขึ้นของธรรมบทยังไม่สามารถกำหนดลงไปได้อย่างชัดเจนแน่นอน แต่เพราะเหตุที่ธรรมบทเป็นส่วนหนึ่งของพระไตรปิฎก การกำหนดระยะเวลาจึงต้องยึดเอาหลักฐานทางพระไตรปิฎกเป็นข้อสันนิษฐานด้วย พระพุทธโฆษาจารย์แสดงไว้ในอรรถกถาพระวินัยช้อยส์มนคปาสาทิกาทว่าการสังคายนาจัดประเภทพระพุทฺธพจน์เป็นรูปพระไตรปิฎกได้มีมาแล้วตั้งแต่การสังคายนาครั้งที่ 1² คือหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพาน 3 เดือนหรือ 543 ปีก่อนคริสต์กาล แต่เป็นการจัดหมวดหมู่พระไตรปิฎกโดยวิธีการท่องจำหรือมุขปาฐะ ภายหลังจึงมีการจัดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรในสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งศรีลังกา เมื่อประมาณ 88-76 ปีก่อนคริสต์กาล³ แต่ถ้ามองว่าธรรมบทคือคาคาพุทธภาษิตที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้ตั้งแต่แรก ธรรมบทก็ย่อมถือได้ว่ามีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลนั่นเอง หนังสืออธิบายความในธรรมบทหรืออัมมปัทฏฐกถานั้น พระพุทธโฆษาจารย์ได้แต่งขึ้นไว้เมื่อประมาณ ค.ศ. 400⁴ แต่บางแห่งก็แสดงช่วงเวลาทีพระพุทธโฆษาจารย์เริ่มแต่งอรรถกถาไว้ไม่ห่างกันนักคือ ค.ศ. 420⁵

คัมภีร์ภควัทคีตา ได้แก่ บทเพลงแห่งพระผู้เป็นเจ้า เป็นส่วนหนึ่งของมหากาพย์มหาภารตะ ซึ่งเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงท้าวอรชุนราชกุมารแห่งราชวงศ์ปาณฑุแห่งกรุงมถุรา กับราชกุมารแห่งราชวงศ์เคาฑี ซึ่งเป็นพระญาติของพระองค์ ที่ทุ่งกุรุเกษตร เพื่อแย่งชิงเมืองหัสตินาปุระที่ถูกยึดไปโดยไม่ชอบธรรมกลับมา ท้าวอรชุนทรงเห็นว่าจะ เป็นสงคราม

¹มหามกุฏราชวิทยาลัย, สยามบรรณสาร เติบูนี่ พุทธศักราช 2525, เล่มที่ 25 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, 2523), หน้า 15-72.

²มหามกุฏราชวิทยาลัย, สมณคปาสาทิกาย นาม วินยอรรถกถา ปฐม ภาค (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, 2516), หน้า 29.

³S. Radhakrishnan, The Dhammapada (Madras : The Diocesan Press, 1974), p. 2.

⁴Ibid., p. 3.

⁵F. Max Muller, The Dhammapada : A Collection of Verses (Delhi : Motilal Banarsidass, 1973), Introduction, p. xxxix.

ประหารกันระหว่างผู้เป็นญาติจึงเกิดความหดหู่ใจและท้อถอยที่จะทำสงครามนั้น พระ
กฤษณะซึ่งเป็นสารถีของท้าวอรชุนจึงได้ทูลชี้แจงแนะนำปรัชญาธรรมปลุกพระทัยท้าวอรชุนให้
อาจหาญสู้รบกับพระญาติของตน การรบดำเนินไปได้ 18 วัน มีวีรบุรุษเสียชีวิตในสงคราม
เป็นจำนวนมาก ในที่สุดท้าวอรชุนและราชกุมารฝ่ายปาณฑพได้รับชัยชนะ ปรัชญาธรรมที่พระ
กฤษณะกล่าวสอนท้าวอรชุนที่ปรากฏอยู่ในบรรพที่ 6 หรือ ภีষมบรรพ⁶ นั้นเอง คือส่วนสำคัญ
ของภควัทคีตา ภควัทคีตาเป็นคัมภีร์ที่เป็นร้อยกรองที่มีชื่อเสียงที่สุดของอินเดีย มีบทร้อย-
กรองหรือโคลงรวมทั้งสิ้น 701 โคลงโดยจัดเป็น 18 อธิยายะ เป็นคัมภีร์ที่มีคาสอนสำคัญ
เกี่ยวกับปรัชญา ศาสนาและจริยศาสตร์อย่างครบถ้วน และมีอิทธิพลต่อชีวิตของชาวอินเดีย
มากที่สุดด้วย ทั้งนี้เพราะถือว่าเป็นคาสอนที่ได้กลั่นกรองมาแล้วอย่างดีจากคัมภีร์อุปนิษัท ดัง
มีข้อความเปรียบเทียบไว้ว่า "สรรพอุปนิษัททั้งหลายคือหมู่โค ผู้รู้คัมภีร์คือศรีกฤษณะ ลูกโคคือ
อรชุนซึ่งเป็นผู้เสวยนม และนมคือคีตา"⁷ ภควัทคีตานี้ชาวอินเดียไม่ถือว่าเป็นศรุตอย่างคัมภีร์
พระเวทและอุปนิษัท แต่ถือว่าเป็นสมฤติ คือเป็นเรื่องที่นักปรัชญาอินเดียจดจำเป็นประเพณีสืบ
ต่อกันมาโดยมีการจัดแนวความคิดให้เป็นระบบมากขึ้น แนวความคิดทางปรัชญาของภควัท-
คีตานั้นหนักเรื่องกรรมหรือการกระทำซึ่งตั้งอยู่บนญาณหรือความรู้ และสนับสนุนด้วยหลัก
ความกักดีที่มีต่อพระผู้เป็นเจ้าสูงสุด

คัมภีร์ภควัทคีตานั้น ยังไม่อาจกำหนดให้แน่นอนลงไปได้ว่าเกิดขึ้นเมื่อใดเช่น
เดียวกัน แม้แต่ผู้แต่งตำราเกี่ยวกับปรัชญาอินเดียส่วนมากก็ยังคงมีความเห็นไม่ลงรอยกัน
บางท่านกล่าวว่าคัมภีร์ภควัทคีตาแต่งขึ้นเมื่อประมาณ 200 ปีก่อนคริสต์กาล บางท่านก็อ้าง

⁶B.O.R.I. The Mahābhārata ; text as constituted in its critical edition, Vol.II (Poona : Bhandarkar Institute Press, 1972), pp. 1129-1335.

⁷สรุพบนิษัท คาโว โทคุธา โคปาลนันทนะ /

ปารุโก วตุสะ สุธีรุ โภกุตตา ทุคุธิ คีตามฤติ มหตุ // ไวยาณีย ตันตร-
สาระ. อ้างถึง S. Radhakrishnan, The Bhagavadgītā (London : George Allen & Unwin Ltd., 1973), p. 13.

ว่าประมาณ 300 ปี 400 ปี และ 500 ปีก่อนคริสต์กาล⁸ แม้ท่านราธากฤษณ์ก็เสนอไว้ว่าประมาณ 500 ปีก่อนคริสต์กาล แต่ท่านก็ยอมรับว่าคงมีการปรับปรุงแก้ไขในระยยะต่อมาอีกหลายครั้ง⁹ ความคิดเห็นที่แตกต่างกันเหล่านี้อาจสรุปได้ว่าภคัทคีตานั้นจะเกิดขึ้นประมาณ 200 ปีก่อนคริสต์กาล และในระยยะต่อมาได้มีการแปลภคัทคีตาเป็นภาษาต่าง ๆ มากมายทั้งภาษาอินเดียและต่างประเทศ นอกจากนี้นักปราชญ์อินเดียทั้งสมัยกลางและสมัยใหม่เช่น คังกรจารย์ รามานุชะ มัธวะ และราธากฤษณ์ต่างก็ได้แต่งคัมภีร์ภาษาขะอธิบายความของคัมภีร์นี้ตามมติของตนไว้อีกด้วย

เพราะคัมภีร์ทั้งสองไม่ใช่คัมภีร์ของศาสนาเดียวกันดังกล่าว พื้นฐานความเชื่อและแนวความคิดทางอภิปรัชญาจึงน่าจะแตกต่างกันออกไป เช่น พุทธศาสนาไม่มีความเชื่อในเรื่องของพระผู้เป็นเจ้า แต่ศาสนาฮินดูมีความเชื่อถือในพรหมนั้นว่าเป็นเทพเจ้าสูงสุด ซึ่งจะต้องโยงไปถึงแนวความคิดทางญาณวิทยา คือ ลักษณะของความรู้ที่แท้จริง บ่อเกิดของความรู้ ตลอดจนแนวความคิดทางจริยศาสตร์อันเกี่ยวเนื่องกับเรื่องความดีความชั่วและกฎเกณฑ์แห่งความประพฤติด้วย ในขณะที่เดียวกันเพราะเป็นปรัชญาอินเดียเช่นกัน สารสำคัญของคัมภีร์ทั้งสองก็น่าจะมีส่วนคล้ายคลึงกันด้วย ปัญหาจึงเกิดขึ้นว่าคัมภีร์ทั้งสองนี้ได้แสดงทรรศนะทางอภิปรัชญา ญาณวิทยา และจริยศาสตร์ไว้อย่างสัมพันธ์กัน คล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ฉะนั้น การยกเอาคัมภีร์ธรรมบทและภคัทคีตามาเป็นหัวข้อศึกษาเปรียบเทียบ จึงสมควรจะได้รับการศึกษาพิจารณาอย่างแท้จริง

1.2 ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาให้ทราบถึงจุดมุ่งหมายและลักษณะการประพันธ์ธรรมบท และภคัทคีตา

1.2.2 เพื่อศึกษาให้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับแนวความคิดทางอภิปรัชญา ญาณ-

---

⁸K.N. Upadhyaya, Early Buddhism and the Bhagavadgītā (Delhi : Shri Jainendra Press, 1971), pp. 1-2.

⁹Radhakrishnan, The Bhagavadgītā, p. 14.

วิทยา และจริยศาสตร์ ในธรรมบทและภควัทคีตา

1.2.3 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นลักษณะที่แตกต่างกันและคล้ายคลึงกัน ของ
วรรณกรรมธรรมบทและภควัทคีตาเกี่ยวกับแนวความคิดทางปรัชญา

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัย โดยจะศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดทาง
ปรัชญาใน 3 ประเด็นสำคัญ คือ อภิปรัชญา ญาณวิทยา และจริยศาสตร์จากวรรณกรรม
ธรรมบทและภควัทคีตา

ธรรมบท หมายถึง คัมภีร์พุทธภาษิตของพระพุทธเจ้าที่เป็นร้อยกรอง (คาถา) มี
ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีอักษรไทย เล่มที่ 25 ตอนว่าด้วยธรรมบท ขุททก-
นิกาย

ภควัทคีตา หมายถึง คัมภีร์บทเพลงแห่งพระเจ้า ของท่านกฤษณะ โทวปายนุยาส
ที่ประพันธ์เป็นร้อยกรอง (โคลง) มีปรากฏอยู่ในกัมมบรรพ บรรพที่ 6 แห่งมหากาพย์มหา
ภารตะ

1.4 วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) โดย
ศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary Investigation) ซึ่งมีลำดับขั้นตอนดังนี้

1.4.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ โดยวิธีเก็บข้อมูลจากคัมภีร์พระไตร-
ปิฎกฉบับภาษาบาลี ตอนว่าด้วยธรรมบท ขุททกนิกาย และคัมภีร์ภควัทคีตาของท่านกฤษณะ-
โทวปายนุยาส ฉบับภาษาสันสกฤต แล้วแปลเป็นภาษาไทย

1.4.2 รวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ คือส่วนที่เป็นบรรณานุกรมและส่วนที่เป็นคำอธิบาย
จากเอกสารฉบับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.4.3 ศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นข้อที่แตกต่างกันและคล้ายคลึงกัน พร้อมทั้งสรุป
ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการค้นคว้า แล้วเรียบเรียง เสนอผลงานการวิจัย

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทำให้ทราบจุดมุ่งหมายและลักษณะการประพันธ์งานวรรณกรรมบาลี และ สันสกฤต จากคัมภีร์ธรรมบทและภควัทคีตา

1.5.2 ทำให้เข้าใจแนวความคิดทางปรัชญา และหลักคำสอนในศาสนาทั้ง 2 อย่างถูกต้อง ทั้งในส่วนที่แตกต่างกันและคล้ายคลึงกัน

1.5.3 ทำให้ทราบแนวทางการดำเนินชีวิตที่เห็นว่าถูกต้อง ตามหลักคำสอนของ พระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นคู่

1.5.4 ทำให้สามารถนำเอาความรู้ ความเข้าใจที่ได้จากการวิจัยนี้ไปอธิบาย หลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์แก่อกุลแก่การดำเนินชีวิตได้